

Digitalisaziun e centers regiunals sco motors

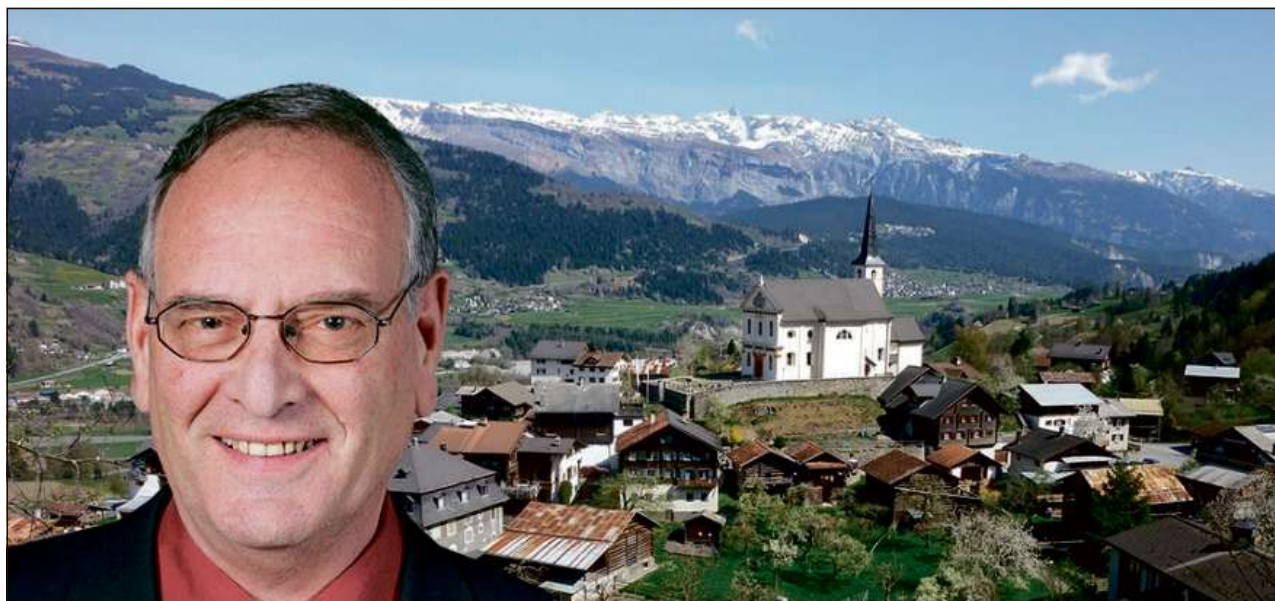
In studi da la SAB davart l'avegnir da las regiuns muntagnardas e ruralas

DA MARTIN CABALZAR

■ En il rom dal 75avel anniversari da l'Associazion svizra per las regiuns da muntogna èn differents exponents s'occupads da l'avegnir dal spazi muntagnard e rural. Tranter quels era l'antier professor Paul Messerli da l'Institut geografic da l'Universitad da Berna che presidescha la Fundaziun dal Museum alpin svizzer. Sco quai che *Paul Messerli* contatescha giandan las regiuns alpinas dapi ils onns trenta dal tschientaner passà in'atzenziun speziala. En il center da las stentas politicas è il meglierament da las cundiziuns da lavur e da viver en las regiuns muntagnardas.

Las prioritads èn sa midadas

Las mesiras che vegnan mintgamai pridas en egl en il decurs dals onns reflecteschan las imaginaziuns ch'èn stadas da quest temp gist actualas e relevantas e co las disparitads tranter center e periferia pon vegnir superadas a moda cunvegna. En ils emprims decennis ha il meglierament da las infrastrukturas publicas gi' emprima prioritad, per quest intent èn vegnids mess a disposiziun credits d'investiziun senza tschains. Pir cun la nova concepziun da la politica regiunala da l'onn 2007 han in mess – sut squitsch da la globalisaziun – il focus sin l'innovaziun e sin la cumpetitivitad. Sco pitgas flancontas èn restadas la gullivaziun da finanzas, la politica sociala ed il sustegn finanziel per las branschas dominantas da l'agricultura e dal turissem. Era sch'i na dettia actualmain betg grondas discussiuns en la publicitad davart questas mesiras dettia tuttina in consens general che talas mesiras specificas sajan necessarias e giustificadas. Uschia restia latentmain il maletg d'in «pazient» ch'è vegnì curregì mo parzialmain tras las realtads sa midadas en las regiuns muntagnardas. Grazia a la creaziun da centers regiunals cun puschidas attractivas da scolaziun, lavur e d'activitads culturalas vegnian er ils vitgs vischinants e las valladas laterals fructifitgads. Las differenzas tranter muntogna e centers urbans sajan vegnidas pli pitschnas en cumparegliaziun cun l'ulte-

Gia l'onn 2012 ha l'antier president da la SAB Theo Maissen gi' inoltra ina moziun per ina strategia federala per las muntognas. MAD

riura Svizra. E quai senza ch'il caracter specific da questas «citads alpinas» haja pati sin fundament da lur grondezza, lur istorgia e lur cultura. Ins vegnia bain er a far valair che quest simpel model na possa betg resguardar la heterogenitad da las regiuns muntagnardas. Messerli punctuescha dentant che las valladas principals e laterals sajan la basa da las regiuns muntagnardas e che la centralisaziun da las regiuns periferas saja progredida marcantamain dapi ils onns otganta. Sco periferia taxescha Messerli vitgs ed aclauns en valladas periferas senza direct access a la furmazion superiura, als servetschs publics ed a las puschidas culturalas. Gist en quest connex sa tschientian las dumondas existenzialas per ils abitants e per las cuminanzas a moda pli virulenta. Las structuradas economicas e socialas dals vitgs muntagnards che vegnan adina pli flailas e la mobilitad necessaria per cuntanscher ils servetschs da provediment creschan a moda rasanta e promovon la depopolaziun. En quest context sajan cunzunt soluziuns creativas dumandadas.

Strategia federala integrala per las regiuns da muntogna

Ina nova atenziun per las regiuns muntagnardas na vegn betg mo pretendida da la

politica, er ina publicitad pli vasta s'occupa da questa tematica. En sia moziun inoltrada gia 2012 en il parlament federala ha l'antier parsura da la SAB, cusseglier dals chantuns *Theo Maissen*, gi' pretendì «ina strategia federala per las regiuns muntagnardas». La moziun pretenda primarmain in return ad ina promoziun integrala, damai che la promoziun sectoriala n'haja betg gi' l'effect spetgà. Ins haja tralascià da nizzegiar sinergias e da metter il focus sin la promoziun regiunala, constatescha Messerli. En quest connex ha la SAB er accentuà ch'il svilup economic da las regiuns muntagnardas stoppia puspè avair ina prioritad sin plaun naziunal. Plinavant pretenda in postulat da cusseglier naziunal *Heinz Brand* (pps GR) – ch'è vegnì sustegnì da 2/3 dals parlamentariss – dal cussegl federal in rapport davart il svilup economic da las regiuns alpinas a mesa e lunga vista, resguardond cunzunt las cundiziuns sa midadas ed ils secturs principals sco turissem, bransch da construcziun e forza idraulica.

Nova percepziun da las regiuns muntagnardas en la publicitad

Dumondas avertas sco la decentralisaziun da posts da lavur entras la produziun e communicaziun digitala e novs models da

gestiun porschian novas schanzas. La percepziun publica da las regiuns muntagnardas saja era sa midada: Il maletg da regiuns cun in svilup retardà saja vegnì – sche betg remplazzà – almain cumpletà en la publicitad tras in'activitad da construcziun excessiva e sfrenada, constatescha Messerli.

Questa ambivalenza haja sias ragischs en la stgarsezza dal terren che gidia bain a salvar las bellezzas da la natira, che portia dentant economicamain memia pauc per survivor. Entras la construcziun sfrenada d'abitaziuns secundaras han ins tschertgà d'augmentar la valor economica dal terren e procurar per nova creaziun da valor.

Sintomatica saja era l'avertadad cun la quala ins discurria oz da las regiuns muntagnardas, quai ch'èvocheschia savens nunchapientscha ed opposiziun tar ils pertutgads sez. Cun denominaziuns sco «desert alpin», «spazis cun pitschen potenzial», «digren demografica» e «cuntradas selvadias» na vegn betg mo rut tabus, blearanz er evotgada la dumonda schebain ils basegns dals abitants dals centers urbans sajan insumma cumpatibels cun quels da la populaziun muntagnarda. Gist en connex cun las discussiuns davart il Parc Adu-la saja daventà cunscient quant impurtanta che la chapientscha vicendaivla è. Mes-

serli reducescha quest dilemma sin la formula: Quels da la Bassa vulan culms bels e segirs, dentant senza ils umans che vivan e tgiran las muntognas na va quai betg. Quels da las muntognas vulan restar là, dentant senza quels da la Bassa na pon els era betg survivor. Quai saja dentant las megras premissas per s'entelgir davart la furmazion d'in avegnir cuminaivel. Quai sa basa sin ina nova cunvegna da societad che sa manifestescha gia senza grondas furmalitads en numerus projects concrets. Perditgas per quest agir èn dus impurtants documents: Il rapport da la SAB 2017 davart models da success en regiuns muntagnardas che sa basan per ordinari sin cooperaziuns ed il rapport d'Avenir Suisse 2017 davart ina creaziun da valor pussaivla che sa basa sin cooperaziuns tranter Bassa e muntogna. Tenor Messerli è la discussiun politica bain impurtanta, ella haja dentant gia uss in effect concret mo tras libra cooperaziun da chapital ed expertisa cun products e servetschs d'alta qualitad che portan novs retgavs da valor en las muntognas.

Midada dal clima sco schanza

Era sche la midada dal clima sa manifesteschia pli spert en las muntognas ch'èn las planiras constatescha Messerli ina tendenza cuntraria. Il dumber creschent da dis da chalira effectueschan ch'ils abitants dals centers urbans tschertgan las muntognas. Sch'abitaziuns secundaras vegnian occupadas pli savens possa quai augmentar la forza da cumpra da las regiuns muntagnardas, manegia Messerli. A curta vista porschian citads alpinas cun relaziuns d'abitar attractivas, ina buna infrastruktura e bunas colliaziuns bunas premissas per stgaffir piazzas da lavur en l'epoca digitala. Las barrieras da mobilitad actualas vegnan surmuntadas grazia a la digitalisaziun che lubescha da decentralisar posts da lavur. Pli ras interpresas pitschnas privatas hajan gia realisà questa schanza, tant pli ch'ils pretschs da terren sajan qua pli favureivels. I dettia era firmas mundialas ch'adatteschan lur models da gestiun a questas novas pussaivladads. Quai muntia ina revalorisaziun dals centers en las regiuns muntagnardas, è Messerli persvadi.